

Finansdepartementet
Regeringskansliet
103 33 Stockholm

Fi2019/04187/K

Remissvar på betänkandet "Idéburna aktörer i välfärden" (SOU 2019:56)

FSO och IV – Idéburen välfärd yttrar sig härmed över Betänkandet av *Idéburna aktörer i välfärden*, SOU 2019:56.

FSO är branschorganisation för idéburna fristående förskolor, skolor, fritidshem och pedagogisk omsorg och omfattar cirka 400 medlemmar. FSO är en medlemsägd, medlemsstyrd och medlemsfinansierad organisation. Medlemmarna består företrädesvis av föräldrakooperativ och personalkooperativ, men även icke-vinstdrivande aktieföretag, stiftelser, Svenska kyrkan och övriga frikyrkosamfund finns representerade bland organisationens medlemmar. För att säkerställa kravet på idéburet finns i FSO:s stadgar en begränsning av medlemmarnas rätt att besluta om utdelning av överskott till fysiska eller juridiska personer.

IV – Idéburen välfärd är en relativt ny aktör inom den idéburna välfärdssektorn. Organisationen har som mål att vara en nationell bransch- och intresseorganisation som samlar idéburna organisationer och företag inom vård, omsorg och utbildning. IV värnar den idéburna tanken som värdegrund. Genom rådgivning och stöd kommer IV att ge sina medlemmar de bästa förutsättningarna att bedriva sin samhällsviktiga verksamhet. IV anser att eventuella vinster som våra medlemmar gör inte ska delas ut.

FSO är medgrundare till IV – Idéburen välfärd och båda organisationerna och deras medlemmar är av uppfattningen att vinsterna ska gå tillbaka till verksamheterna som återinvesteringar. Varken FSO eller IV talar om begreppet vinster i välfärden. Vi talar i stället om vinster till välfärden, ett hållbart livsklimat för den idéburna välfärden med människan i fokus.

FSO:s och IV:s ställningstaganden

FSO och IV anser det angeläget att konkreta steg tas för att idéburna aktörer ges möjlighet att fortsatt kunna bidra till mångfald och valfrihet inom den svenska välfärden. Under alltför lång tid och i alltför många utredningar har den idéburna sektorn utretts utan att verkliga förändringar och förbättringar för sektorn har genomförts.

Vi konstaterar att sedan början på 1990-talet har utredningar kring den "ideella sektorn", "idéburna aktörer", "civilsamhällets betydelse" och liknande avlöst varandra oavsett regering. Vår samlade bedömning är att de flesta direktiv som då ansvariga regeringar har beslutat om har innehållit krav på att skapa förutsättningar för att idéburna aktörer och deras verksamheter ska kunna utvecklas och inte missgynnas av gällande lagstiftning. De flesta utredningar nämner en "kunskapsbrist" inom det offentliga och föreslår att inrättandet av någon form av register ska råda bot på denna kunskapsbrist. Den nu aktuella utredningen är inget undantag utan föreslår också ett register.

I utredningens uppdrag ingår att bland annat att föreslå en definition av idéburen aktör, kartlägga hur övriga länder inom EES-området reglerar icke-ekonomiska tjänster av allmänt intresse och föreslå riktlinjer, kriterier och andra tillämpbara instrument för att främja samverkan mellan idéburna aktörer och det offentliga. Även om det inte ingår i utredningsuppdraget att lämna förslag på skatteområdet har utredningar generellt en stor frihet att, med hänvisning till vad utredningen själv kommer fram till, föreslå ytterligare utredningar som man bedömer som nödvändiga. Det är därför med besvikelse FSO och IV konstaterar att utredningen nöjer sig med att föreslå ett särskilt register för idéburna aktörer, men avstår från att föreslå att nödvändiga anpassningar av annan lagstiftning, exempelvis skattelagstiftningen, bör utredas för att skapa goda och långsiktigt hållbara livsvillkor

Mimmi von Troil
vd

FSO
Box 3082
400 10 Göteborg

Besöksadress:
Mässans gata 10, Göteborg

Växel: 031-309 90 10
Journr: 0708-630 224
E-post: mt@fso.se

för den idéburna välfärden. Att som utredningen skriver ”När den (definitionen) väl finns på plats, kommer det att vara möjligt, om det befins lämpligt, att exempelvis besluta om särregler för idéburna aktörer.”. En anpassning av villkor och förutsättningar för idéburna aktörer som liknar våra nordiska grannländers eller övriga länder inom EES-området är absolut nödvändiga. Det är beklämmande att ytterligare en utredning lämnar förslag på ökad byråkrati utan att ge konkreta förslag på förändringar som underlättar för den idéburna välfärdens aktörer.

Utredningen har valt en definition av idéburna aktörer som utestänger en stor grupp som genom sin verksamhet är naturligt att betrakta som idéburna, nämligen föräldra- och personalkooperativa förskolor, skolor och fritidshem. Av utredningen framgår att dessa anses bedriva allmännyttigt men inte ”oegennyttigt” verksamhet och därför inte ska betraktas som idéburna. Genom att inte beakta den fundamentala skillnaden mellan exempelvis föräldrakooperativa förskolor och stora skolkoncerner vad gäller grundläggande inställning till återinvestering kontra vinstutdelning utestänger utredningens definition en stor grupp aktörer som de facto är idéburna.

Sammanfattning av FSO:s och IV:s synpunkter

FSO och IV

- delar utredningens förslag när det gäller definitionen av en idéburn aktör vad gäller att det är en juridisk person som:
  - inte är direkt eller indirekt ägd eller kontrollerad av staten, en kommun eller en region,
  - bedriver eller har för avsikt att bedriva offentligt finansierad välfärdsverksamhet, och,
  - inte gör några värdeöverföringar till annan än registrerade idéburna aktörer eller till forskning.
- delar inte utredningens förslag när det gäller att syftet ska vara oegennyttigt. FSO och IV anser denna definition för snäv och begränsande. Vi menar att en lämpligare beskrivning är att ”syftet är allmännyttigt”.
- delar i viss utsträckning utredningens förslag avseende register. För att ett sådant register ska fylla någon funktion måste det kopplas till fördelar för den idéburna aktören.
- anser att förutsättningen för att ett register upprättas måste vara att detta kopplas till konkreta lättnader för idéburna aktörer inom exempelvis ägar- och ledningsprövning,
- menar att det är orimligt att idéburna aktörer ska beläggas med en registeravgift utan att denna leder till konkreta fördelar,
- delar utredningens förslag om att Upphandlingsmyndigheten ges i uppdrag att arbeta med informationsinsatser gentemot offentliga och idéburna aktörer med utgångspunkt från utredningens kriterier för IOP.
- saknar konkreta förslag på hur utredningens förslag ska främja samverkan mellan idéburna aktörer och det offentliga.

Fördjupade kommentarer

Sedan 1990-talet har det funnits en mängd utredningar kring idéburna aktörer och välfärden. Regeringar har bett myndigheter som exempelvis Socialstyrelsen och Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor om särskilda utredningar. Det har lagts propositioner som exempelvis ”En politik för det civila samhället definieras det civila samhället som en arena, skild från staten, marknaden och det enskilda hushållet, där människor, grupper och organisationer agerar tillsammans för gemensamma intressen. (prop. 2009:10/55) eller rapporter som Statistiska Centralbyråns (SCB) rapport nr 98 år 2003, *Föreningslivet i Sverige – Välfärd, socialt kapital demokratiskola*; Kulturdepartementets rapport 1999 *Social ekonomi – en tredje sektor för välfärd, demokrati och tillväxt?* och många fler.

Under två år, 2014–2016, hade en särskild utredare ansvar för att undersöka möjligheten att på olika sätt underlätta för civilsamhällets organisationer, *Palett för ett starkt civilsamhälle*; SOU 2016:13. Utredarens uppdrag var att undersöka möjligheterna att på olika sätt underlätta för det civila samhällets organisationer att bedriva sin verksamhet, att utvecklas och att därigenom bidra till demokrati, välfärd, folkhälsa, gemenskap och

Mimmi von Troil
vd

FSO
Box 3082
400 10 Göteborg

Besöksadress:
Mässans gata 10, Göteborg

Växel: 031-309 90 10
Journr: 0708-630 224
E-post: mt@fso.se

social sammanhållning. Utredningen talar sig varm om civilsamhället som central för demokratin och röstbärande och understryker civilsamhällets betydelse för tillit och social sammanhållning och som demokratiskola. Utredningen slår fast att det finns en kunskapsbrist hos det offentliga och lämnar några förslag på hur detta ska åtgärdas, bland annat genom ökade bidrag och ökad undervisning om civilsamhället i skolan. Även denna utredning diskuterade införande av ett frivilligt register och man föreslog att civilsamhället skulle inkluderas som målgrupp när det gällde myndigheters förenklingsarbeten. Utredningen lämnar också en mängd olika förslag som har inte gått längre än att förbli just förslag. Utredningen överlämnade sitt betänkande i februari 2016.

I mars 2015 beslöt regeringen att tillsätta en utredning om regelverket för offentlig finansiering av privat utförda välfärdstjänster. Syftet var att man ville säkerställa att offentliga medel används till avsett ändamål och eventuella överskott som huvudregel ska återföras till verksamheten. Utredningen fick dessutom ett särskilt uppdrag; *”Utredaren ska även undersöka hur regelverket som styr upphandling av bl.a. sociala Tjänster kan förenklas och göras mer flexibelt, samt föreslå insatser för att förbättra förutsättningarna för den idéburna sektorn i välfärden, inom ramen för bl.a. upphandlingsrätten.”*. En omfattande utredning som tog över två år konstaterade att det finns brister i det offentliga kunskapsunderlaget och att det saknas någon form av register för idéburna aktörer. Utredningen konstaterar att en definition av idéburen aktör återfinns i förordet till Överenskommelsen som ingicks 2008. Av förordet framgår att *”...de idéburna organisationernas kärna är att de frivilligt valt att gå samman kring en idé och värdegrund och att allmännyttan eller medlemsnytta är deras främsta drivkraft. Enligt förordet är det avgörande för om en organisation kan kalla sig idéburen att eventuella överskott går tillbaka till verksamheten och därmed kommer samhället till godo. Idéburna verksamheter kan med andra ord drivas med vinst men vinstsyftet är inte organisationernas främsta drivkraft.”*

I minst 30 år har svenska regeringar beslutat om utredningar, rapporter och betänkanden har lämnats och propositioner har lagts, men trots detta finns fortfarande inte en lagstiftning som tar hänsyn till de unika förutsättningar och villkor som gäller för idéburna aktörer inom den svenska välfärden. Inom den europeiska gemenskapen har man kommit mycket längre, där det offentliga och det idéburna har en gemensam vision, gemensamma förhandlingar och löpande uppföljning. Här talar man om sjukvårdsinrättningar som privata, men med ett allmännyttigt intresse (*établissement de santé privé d'intérêt collectif*) och som är lagreglerat sedan 2009. Därtill kan idéburna aktörer ansöka om att erkännas som allmännyttiga (*association reconnue d'utilité publique*) under förutsättning att de uppfyller vissa krav. Registreringen innebär skattemässiga fördelar för organisationen. I Italien finns särskild lagstiftning vars bestämmelser syftar till att öka eller underlätta för icke-vinstdrivande aktörer att bedriva sin verksamhet. Till och med vårt grannland Norge arbetar med denna typ av lagförslag för att främja idéburen verksamhet och de aktörer som finns där.

Samtliga riksdagspartier har på olika sätt uttryckt vikten av ett starkt civilsamhälle och en mångfald av idéburna aktörer som sätter verksamheten före vinsten. Riksdagen har lämnat ett flertal tillkännagivanden om aktörer inom välfärden. Bland annat har riksdagen anfört att regeringen ska fortsätta att vidta åtgärder för att utveckla valfriheten på områden där den i dag är starkt begränsad, samt verka för att all verksamhet ska drivas med kloka beslut, tydliga kriterier för vad som ska gälla och kontinuerlig uppföljning (bet. 2015/16:FiU26 punkt 1, rskr. 2015/16:176). Riksdagen har därefter återkommit till regeringen i ytterligare två tillkännagivanden och anfört att regeringen snarast ska återkomma med förslag på hur man tänker arbeta för att öka mångfalden inom välfärdssektorn (bet. 2016/17:FiU26 punkt 2, rskr. 2016/17:154 och bet. 2017/18:FiU26 punkt 2, rskr. 2017/18:169). Som svar på dessa tillkännagivanden har regeringen lämnat en proposition med förslag om utökad tillståndspflicht och ägar- och ledningsprövning inom välfärden (Prop. 2017/18:158). Regeringen ansåg att förslagen i propositionen skulle möjliggöra för en mångfald av leverantörer att delta i offentliga upphandlingar och ansåg därmed att dessa tillkännagivanden var slutbehandlade.

Riksdagen har också i ett tillkännagivande ställt sig bakom vad finansutskottets anför (bet. 2017/18:FiU43) om att regeringen ska säkerställa att tillståndskrav samt ägar- och ledningsprövning inte medför otillbörliga hinder att etablera sig och verka på välfärdsområdet, i synnerhet när det gäller små aktörers möjligheter – såsom kooperativ – och återkomma till riksdagen med sådana förslag.

Mimmi von Troil
vd

FSO
Box 3082
400 10 Göteborg

Besöksadress:
Mässans gata 10, Göteborg

Växel: 031-309 90 10
Journr: 0708-630 224
E-post: mt@fso.se

Trots utredningar, propositioner och tillkännagivanden har svensk politik inte förmått att skapa hållbara livsvillkor för en sektor alla säger sig värna, den idéburna välfärden.

FSO och IV instämmer i andra remissinstansers yttranden

FSO och IV delar de synpunkter som Idéburna skolors riksförbund (ISR) framför i sitt remissvar, där organisationen efterlyser tillämpningsområden för definitionen inom skola, förskola och annan utbildning. Vidare instämmer vi i ISR:s påpekande att man helt saknar tankar om hur definitionen ska kunna främja ökat idéburet deltagande inom utbildningsområdet. FSO och IV är också av samma uppfattning som ISR att det finns ett behov av att kunna påvisa konkreta, positiva fördelar med en registrering för att det ska finnas en motivation hos idéburna aktörer att acceptera både ökade kostnader, ökad byråkrati och ökad kontroll.

FSO och IV instämmer i Skyddsvärnets oro avseende avgiften för ett nationellt register så att inte organisationer avstår att registrera sig pga avgiftens storlek.

FSO och IV delar Famnas och Forums uppfattning att regering och riksdag bör sätta tydliga mål för att öka andelen offentligfinansierade välfärdsverksamheter som bedrivs av idéburna aktörer.

Särskild lagstiftning

Vad som är gemensamt för 30 års statliga utredningar är att samtliga pekar på att den välfärd som bedrivs av idéburna aktörer återfinns i en annan kontext än den som bedrivs av övriga privata eller offentliga aktörer. Det är därför hög tid att förstå att idéburen välfärd behöver en särskild lagstiftning för att kunna fortsätta att bidra till vårt gemensamma. Idéburna aktörer är varken privata eller offentliga – vi är något annat. Vi bygger på demokratisk grund, vi värnar människors okränkbarhet, vi sätter våra barn, gamla, sjuka, brukar före ett överskott i verksamheten. Det överskott vi eventuellt gör återför vi för att ytterligare kunna ge bättre stöd, omsorg och utbildning – det går inte till någon täcka något underskott i någon kommunal nämnd eller till någon privat ägares plånbok. Många av oss har i över hundra år verkat för att ge våra medmänniskor ett värdigt, ett människovärdigt, bemötande och omsorg. Vi vill kunna fortsätta att ge vård, omsorg och utbildning, bidra med sociala innovationer och öka gemenskapen och välmåendet i samhället.

För att kunna göra detta behöver vi ha en lagstiftning som uppmärksammar just detta, en lagstiftning som tar hänsyn till vår ägarstruktur och våra särskilda förutsättningar. Vi behöver en lagstiftning som beaktar att stora delar av vårt kapital inte syns i balansräkningen, det är inte kronor och ören, det är volontärer och frivilliga som bidrar med kraft och energi. Vi behöver en skattelagstiftning som tar hänsyn till att vi återinvesterar vårt eventuella överskott och därmed inte beskattas som ett vanligt affärsdrivande aktiebolag. Med rättvisa och rimliga villkor är den idéburna välfärden en förutsättning för att vi gemensamt ska kunna lösa både nuvarande och framtida välfärdsutmaningar. FSO och IV menar att det inte räcker med ytterligare ett förslag på ett register, det kommer inte att ge oss de förutsättningar vi behöver. Endast om det till registret kopplas tydliga fördelar som begränsad eller ingen skatt på överskott, särskilda utpekade upphandlingsmöjligheter, tydligare och förenklade förutsättningar för IOP och tydliga gemensamma tillsynsmyndigheter är registret en del av vår lösning.

För FSO och IV – Idéburen Valfärd
Göteborg 30 juni 2020

Mimmi von Troil
Vd FSO/Generalsekreterare IV

Mimmi von Troil
vd

FSO
Box 3082
400 10 Göteborg

Besöksadress:
Mässans gata 10, Göteborg

Växel: 031-309 90 10
Journr: 0708-630 224
E-post: mt@fso.se